

A M O S

O Z

Judas

Iš hebrajų kalbos vertė
Kristina Gudelytė-Lasman

Sofoklis

Vilnius, 2019

Deborai Owen

Lauko pakraščiu skuodžia išdavikas,
Tegu ne gyvas, o miręs sviedžia į jį akmenį.

Natanas Altermanas, „Išdavikas“ (*Haboged*),
iš poemos *Vargšų džiaugsmas* (*Simchat injanim*)

1 skyrius

Ši istorija nutiko žiemą, penkiasdešimt devintųjų ir šešiasdešimtųjų sandūroje. Joje netrūksta paklydimų ir aistros, meilės ir nusivylimų, o keliamas religinis klausimas taip ir liko neatsakytas. Anuomet daugelis Jeruzalės pastatų buvo paženklinti vos prieš dešimtmetį per šalį praūžusio karo pėdsakų. Iš anapus užvarstytų langinių sklido akordeono vaitojimai ar širdį verianti lūpinės armonikėlės rauda. Svetainės sienas puošė Van Gogo žvaigždžių sukuriai ir siūruojantys kiparisai. Ankštų kambarėlių grindys buvo nuklotos šiaudiniais kilimėliais, o ant lovų su kempiniais čiužiniais, rytietišku motyvų lovatiesėmis ir kaip papuola suverstomis siuvinėtų pagalvėlių krūsnimis dažnai buvo galima išvysti įpusėtas skaityti, aukštyn kojom numestas *Ciklago dienas*¹ ar *Daktarą Živagą*. Ilgus žiemos vakarus trumpino žibalinės krosnelės skleidžiama blausi šviesa. Kambarių pakampėse iš panaudotos šovinių tūtelės kyšojo stilizuota šluotražių puokštė.

Gruodžio pradžioje dėl mirties taške įstrigusių meilės reikalų ir akademinio darbo, o labiausiai dėl pašlijusių tėvo finansų Šmuelis Ašas nusprendė mesti studijas universitete ir išvykti iš Jeruzalės, nes reikėjo nedelsiant susirasti darbą.

¹ Ciklago dienos – S. Jizgaro romanas, laikomas vienu iškiliausių XX a. vid. Izraelio literatūros kūrinių, kuriame vaizduojamas 1947–1949-ųjų Nepriklausomybės karas (čia ir toliau – *vert. past.*).

Tai buvo plačiaapetis, barzdotas, mažne dvidešimt penkerių jaunuolis, drovus, jautrios širdies astmatikas, kaip lengvai įsiliepsnojantis, taip pat nesunkiai ir viskuo nusiviliantis. Turėjo dideles rankas, trumpą stambų kaklą ir tokius pat pirštus: drūtus ir striukus, sakytum, visiems jiems būtų trūkę po krumplį. Pro visas veido ir kaklo poras be atvangos skverbėsi garbiniuoti barzdaplaukiai, tokie neįtikėtinai smulkūs ir tankūs, jog priminė plieno vatą. Vešlus smakro atžalynas nepastebimai liejosi su neklusniomis galvos garbanomis ir smulkiais susiraičiusiais gyvaplaukiais prižėlusia krūtine. Vasara ar žiema, iš tolo atrodė, lyg būtų perkaitęs ir išpiltas prakaito, bet priešus arčiau nustebindavo ne nosin tvokstelėjęs rūgštus tvaikas, bet vos juntamas malonus kūdikiams skirtų miltelių aromatas. Šmuelio galva buvo nuolat pramušta naujomis idėjomis, svarbu, kad tik būtų pateiktos inteligentišku pavidalu ir alsuotų perversmo dvasia. Tiesa, turėjo polinkį greitai pavargti: galbūt dėl sutrikusios širdies veiklos, o gal dėl kankinusios astmos.

Šmuelio akys netrukdamo pritvinkti ašarų, dėl to dažnai buvo priverstas sutrikti ar net raudonuoti iš gėdos: štai žvabų žiemos vakarą mažytis kačiukas, veikia pasimetęs nuo mamos, gailiai miauksi prie tvoros, smaigsto skausmo kupinomis akelėmis ir švelniai glaustosi jam prie kojų, ir, žiūrėk, akys jau traukiasi raso- ta migla. Arba užsukus į kino teatrą *Edison*, kai pačioje filmo apie vienatvę ir nusivylimą pabaigoje visų nuostabai paaiškėja, kad iš pažiūros didžiausias kietakaktis vienintelis iš visų sugeba parodyti širdį, akis ir vėl suvilgo ašaros, o gerklėje įstringa didžiulis gumulas. Prie ligininės *Šaarei Cedek* vartų išvydęs stipriai apsikabinusius ir ašaromis apsipylusius moterį su vaiku, tegu ir pirmą kartą matomus, ir pats nebeįstengia jų sutramdyti.

Anuomet buvo įprasta ašaras nurašyti moterims. Vyras vilgšnomis akimis sukeldavo įtarimą ar net pasidygėjimą, panašiai kaip dailiosios lyties atstovė prižėlusia pasmakre. Šmuelis

didžiai gėdijosi tokio savo silpnumo ir visaip bandė jį nugalėti, bet pastangos ėjo perniek. Giliai širdyje pritarė patyčioms, kurias kurstė toks perdėtas jautrumas, ir jau buvo kone susitaikęs su mintimi, kad nėra visavertis vyras, kad gyvenimas eina šuniui ant uodegos ir jam niekur nepavyks prasimušti.

Ką sau galvoji? – bjaurėdamasis savimi mintyse pažėrdavo sau priekaištų. – Nejau sugebi tik savęs gailėti? Kas trukdė tą vargšą katinėlį pasikišus po palto skvernu parsinešti namo? Kas? Kodėl nepriėjai prie raudančios moters su vaiku ir nepasiteiravai, gal būtų galima kuo nors jiems padėti? Vaiką palikęs balkone su knyga ir sausainiais, pasisodintum ją kambaryje ant sofos ir prisėdęs priešais pašnabždomis išsiaiškintum, kas jai slegia širdį ir kaip būtų galima tą naštą palengvinti.

Kelios dienos iki jį palikdama Jardeną išrėžė jam tiesiai į akis: *Arba primeni vietoje nenustygstantį šunėką, garsiai amsintį ir be perstojo puldinėjantį į šalis, kai net sėdėdamas atrodai, lyg gaudytum savo uodegą, arba, atvirksčiai, dienų dienas prakiurksai lovoje lyg neišvėdinta žieminė antklodė.* Šitaip kalbėdama ji turėjo galvoje ir nuolatinį Šmuelio nuovargį, ir vidinį amžino judėjimo užtaisą, kurio poveikis buvo matyti net iš eisenos, kurios net eisena nepavadinsi, veikiau bėgimu: laiptais jis visada sliuogdavo peršokdamas per dvi pakopas – kitaip tariant, imdavo juos šturmu. Degdamas nekantra ir nepaisydamas pavojaus net ir judriausias gatves kirsdavo nė nepasivargindamas iš pradžių apsidairyti į šalis, sakytum, mestūsi tiesiai į kovos sūkurį. Jo garbanota galva stipriai palinkdavo į priekį, tarsi būtų ėjęs į mūšį, o jai pavymui leisdavosi likęs kūnas. Iš šalies atrodė, kad ir kojos bando pasivyti liemenį, o šis gainiojasi priekin išsišovusios galvos, sakytum, būgštautų, kad nepradingtų kur už kampo ir nepaliktų jų likimo valiai. Šmuelis kiaurą dieną įsiaudrinęs lakiodavo apsipylęs prakaitu anaip tol ne todėl, kad būtų vengęs susivėlinti į paskaitą ar susitikimą, kuriame aptarinėjami politiniai klausimai, o todėl,

kad kiekvieną akimirką, rytas ar vakaras, magėjo kuo greičiau pabaigti privalomųjų darbų sąrašą, tądien sunkia našta nugulusį jo pečius, ir kuo greičiau viską iš jo išbraukti, kad vakarop galėtų ramia sąžine sugrįžti į savo atokų kambarėlį. Kiekviena jo gyvenimo diena priminė varginantį kliūčių ruožą, prasidedantį ryte prievarta nutrūksiu miegu ir pasibaigiantį akimirka, kai pagaliau nuovargio priveiktas šmurkšteli po šilta žiemine antklode.

Šmuelis mėgo, kad jo klausytųsi, ypač bičiuliai iš Socialistinio atsinaujinimo judėjimo: jis aistringai balsu skleidė galvoje susikaupusias mintis, pasitelkęs svarius argumentus nesibodėjo prieštarauti ir įpūsti naujų vėjų. Būdavo, su didžiu pasitenkinimu užsidedęs rėžia ilgiausias kalbas. Tiesa, pradėjęs plūsti prieštaravimams ir stojus metui išklaudyti kitų, akimirksniu netekdavo kantrybės, išgaruodavo dėmesys, apimdavo nuovargis, akys imdavo nenulaikomai merktis, o apsunkusi galva, apsipylusi susitaršiusiomis garbanomis, linkdavo prie apžėlusios krūtinės.

Net ir likęs vienu du su Jardeną Šmuelis nė nemanė žaboti savo polinkio iškaltai: pagautas jaudulio klibindavo pasenusias nuostatas, balsu išsakydavo naujus pasiūlymus, kol galiausiai paskelbdavo sunkiai paneigiamas išvadas. Tiesa, kai panūdusi atsikirsti burną praverdavo mylimoji, jau po kelių minučių Šmueliui apsunkdavo vokai. Jardeną apiberdavo mylimąją gausiais priekaištais, kad šis visiškai nemoka klausytis kitų, tam jis, žinoma, puldavo prieštarauti, bet paprašytas pakartoti, ką ji ką tik kalbėjusi, akimirksniu nusukdavo kalbą kitur ir imdavo vardyti akis badančias Ben Guriono klaidas. Šiaip Šmuelis buvo geraširdis, dosnus, kupinas geros valios ir minkštas it vilnonė pirštinė žmogus. Nėrėsi iš kailio bandydamas visiems padėti, bet buvo pernelyg išsiblaškęs ir nekantrus: pamiršdavo, kur pasikabinęs antrą kojįnę, ko tiksliai iš jo norėjęs trumpam užsukęs buto šeimininkas arba kam paskolinęs savo paskaitų užrašus. Tiesa, paklaustas nesuklysdamas galėjo tiksliai pasakyti, ne tik ką Kro-

potkinas¹ yra sakęs apie Nečiajevą² iškart po jų pirmojo susitikimo, bet ir ką po dvejų metų. Arba ilgai nesirausdamas po atminties užkaborius žinojo, kuris iš Jėzaus apaštalų buvo didžiausias mažakalbis.

Nors ir patiko mylimojo dirglumas, niūrumas ir tai, kad priminė draugišką, vietoje nenustygstantį šunį, didelį prieraišų keturkojį, kaskart iš džiaugsmo šeiminkui apseilėjantį kelius, vieną gražią dieną Jardeną nusprendė jį palikti ir grįžti pas savo buvusį vaikina, darbštų, mažakalbį hidrologą Nešerą Šerševskį, su kuriuo jau netrukus atšoko vestuves. Paviršinio vandens specialistas įstabiai mokėjo atspėti nė neišsakytą mylimosios norą. Sekuliaraus gimtadienio proga jis padovanojo jai dailią kaklaskarę, o religinio, tais metais išpuolusio vos po dvejų dienų, – žalsvos spalvos rytietišką kilimėlį. Šerševskis nepamiršdavo net mylimosios tėvų gimtadienių.

¹ Piotras Kropotkinas (1842–1921) – rusų revoliucionierius, geografas, mokslininkas, filosofas, padėjęs teorinius pagrindus anarchistinio komunizmo srovei.

² Sergejus Nečiajevas (1847–1882) – rusų revoliucionierius, siejamas su nihilistiniu judėjimu ir palaikęs mintį, kad revoliucija pateisinama bet kokiomis priemonėmis.